

УДК 37.035.6:378

О. Є. Міршук

А. Г. Бухун

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Проведено дослідження щодо вивчення питання національно-патріотичної підготовки у Національній гвардії України. Здійснено аналіз терміна “гуманітарна підготовка”. Доведено необхідність зміни назви “гуманітарна підготовка” на “національно-патріотичну”. Досліджено теоретико-методологічні засади становлення і розвитку національно-патріотичної підготовки в Україні. Обґрунтовано пропозиції для поліпшення реалізації та дієвості національно-патріотичної підготовки у Національній гвардії України.

Ключові слова: національно-патріотична підготовка, гуманітарна підготовка, Національна гвардія України, гібридна війна.

Постановка проблеми. Події сьогодення яскраво демонструють виникнення численних кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України. Гібридна війна, яку веде Російська Федерація, містить також елементи інформаційної війни, які чинять вплив на громадян України й ускладнюють проведення операції Об’єднаних сил в окремих районах Донецької та Луганської областей.

Тому відповідно до Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. “Про Стратегію національної безпеки України”, затвердженого Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015, з метою формування у військовослужбовців ідейних переконань та високих морально-ділових якостей, необхідних для виконання поставлених завдань у будь-яких умовах обстановки, наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 28 березня 2017 р. № 108 було затверджено Інструкцію з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних Силах України.

Національно-патріотична підготовка проводиться у Збройних Силах України з метою: формування в особового складу

державницького світогляду та національної самосвідомості, які базуються на знанні військовослужбовцями історичних процесів національного державотворення і бойових традиціях українських військових формувань та сучасних Збройних Сил України; впровадження в систему навчання та виховання особового складу національно-патріотичних цінностей, ідей вірності Військовій присязі, бойовим традиціям, гордості за належність до Збройних Сил України; своєчасного доведення до особового складу актуальної інформації про діяльність керівництва держави та військового командування, спрямованої на зміцнення обороноздатності країни; формування морально-психологічних мотиваційних основ службової діяльності та цільової спрямованості підготовки військовослужбовців до виконання завдань щодо захисту національних інтересів; утвердження засад діяльності Збройних Сил України та формування довіри до керівництва держави, відповідних командирів (начальників) [1].

На жаль, такі зміни не стосуються Національної гвардії України (НГУ). Військовослужбовці НГУ вивчають гуманітарну підготовку. Тому на часі вирішити питання про зміну назви гуманітарної підготовки на національно-патріотичну, оскільки змістовно національно-патріотична підготовка спрямована на формування в

особового складу державницького світогляду та національної свідомості, які базуються на знанні військовослужбовцями історичних процесів національного державотворення, бойових традиціях українських військових формувань та сучасної Національної гвардії України, у той час як гуманітарна підготовка розглядалася здебільшого як предмет навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В останніх наукових дослідженнях Т. Шевчук, Я. Войдило, Л. Бесов та інші науковці галузі педагогічної науки розглядають гуманітарну підготовку як освітню складову. У їхніх дослідженнях в основному гуманітарна підготовка – це як елемент формування відповідної компетентності навчальними дисциплінами гуманітарного циклу. У наукових ресурсах Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрмоєнко, З. М. Діхтяренко, О. А. Бухтіяров, В. Л. Гришук, С. А. Антоненко досліджують поняття “національно-патріотичне виховання”. Науковці Е. А. Єрмоєнко, К. М. Кукушкін, О. М. Сидоренко вивчають термін “військово-патріотичне виховання”. У наукових працях Я. Б. Зорія розглянуто сфери військово-патріотичної підготовки. При цьому необхідно додати, що питання національно-патріотичної підготовки у наукових джерелах майже не досліджуються.

Отже, з наведеного аналізу змісту гуманітарної підготовки стає зрозумілим, що у цій статті потрібно звернути увагу саме на вивчення питання національно-патріотичної підготовки в НГУ.

Метою статті є проведення дослідження з визначення теоретико-методологічних засад сучасного становлення і розвитку національно-патріотичної підготовки у Національній гвардії України, а також надання відповідних практичних рекомендацій.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи питання гуманітарної підготовки, Т. Шевчук зазначає, що за висновками багатьох українських учених, нова якість освіти і професійної підготовки майбутніх фахівців безпосередньо пов'язана із проблемою розвитку у вищій технічній школі гуманітарної підготовки та інтегрованих знань, формування вмій і навичок майбутніх фахівців на основі міждисциплінарних зв'язків суспільно-гуманітарних, природничих і технічних циклів дисциплін та їх практичного застосування у майбутній професійній діяльності [2].

Вивчаючи питання гуманітарної підготовки

у сфері інженерних кадрів, Я. Войдило звертає увагу, що гуманітаризація мислення висококваліфікованих спеціалістів технічного профілю в сучасному соціумі є одним із головних чинників успішної професійної діяльності та особистісного саморозвитку. Навчальні дисципліни гуманітарного циклу, інтегрований підхід до вивчення гуманітарних основ спеціалізованих курсів, культурологічна практика – усе це, зазначає автор, є ефективними і необхідними засобами формування особистісно-професійних компетентностей майбутніх інженерів [3].

Досліджуючи гуманітарну складову підготовки кадрів у національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут”, Л. М. Бесов констатує, що історичні дисципліни у вищій технічній школі вестимуть не тільки до поглибленого пізнання культури народів світу, і було б доцільним, наприклад, історію України вивчати крізь призму соціально-економічних та науково-технічних аспектів у контексті світового прогресу, а українську історію – як складову частину всесвітньої історії [4].

На відміну від гуманітарної підготовки, варто зазначити, що національно-патріотична підготовка – це предмет навчання [вид внутрішньо-комунікаційної роботи посадових осіб органів військового управління, командирів (начальників)], який проводиться з метою формування і розвитку у військовослужбовців відповідних світоглядних установок, ідейних переконань та морально-бойових якостей, необхідних для виконання поставлених завдань у будь-яких умовах обстановки [1].

Науковець В. Ф. Барановський, досліджуючи національно-патріотичне виховання військової інтелігенції у вищих навчальних закладах України, зазначив, що патріотизм – це світоглядна, моральна та почуттєва якість, яка поєднує людей в єдине організоване суспільство, спрямовує їхню діяльність на піднесення своєї Батьківщини, на благо всіх громадян. Почуття патріотизму важливе особливо для військових людей, для військової еліти – офіцерів, генералів, для яких захист інтересів українського народу є конституційно визначене завдання [5].

Національно-патріотичне виховання дітей і молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування,

громадських об'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [6].

Розглядаючи національно-патріотичне виховання як важливу складову національної безпеки України, А. В. Королюк та О. В. Корлюк зазначають, що державна політика у сфері національно-патріотичного виховання повинна стати послідовною та реальною, для цього, на їхню думку, необхідними є такі заходи: складовою частиною національно-патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, повинно стати військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у молоді особи готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу в Збройних Силах України як особливому виді державної служби; процес національно-патріотичного виховання повинен стати безперервним, що потребує від держави координації поєднання виховних зусиль усіх ланок національно-патріотичного виховання – родини, дошкільних і позашкільних установ, навчально-виховних закладів, молодіжних об'єднань, мас-медіа тощо [7].

Висновком може бути думка про те, що національно-патріотичне виховання – це комплексна система з формування світоглядних, моральних та конституційних поглядів, що розглядається як безперервний процес, відповідальність за здійснення якого покладається на чималу кількість інституцій, починаючи від сім'ї і закінчуючи органами державної влади. Проте постають питання: у чому полягає саме національно-патріотична підготовка, як повинна реалізовуватись, в якій формі, якими методами тощо?

Роблячи невеличкий екскурс в історію, варто згадати, що раніше гуманітарна підготовка була окремим предметом навчання поруч з іншими предметами бойової та

спеціальної підготовки. З гуманітарної підготовки проводилися повноцінні заняття з усіма категоріями військових частин та інших підрозділів. Методичні розробки для проведення занять періодично розміщувалися на сайті газети “Ратник” в окремій рубриці “Джерело”. Ці розробки використовувалися відповідною категорією для підготовки і проведення занять у формах розповіді та бесіди. Тобто йдеться про повноцінний предмет навчання з темами, записами у журналах, контрольними заходами, контролем присутності особового складу на заняттях тощо.

З реформуванням Національної гвардії України було прийнято рішення про інтегрування гуманітарної підготовки у практичні заняття з бойової та спеціальної підготовки за трьома складовими: інформаційна підготовка, ідеологічна підготовка та психологічне моделювання. На проведення двох перших відводилося 10 % навчального часу заняття, психологічне моделювання ж могло здійснюватися протягом тривалого часу на занятті, якщо це дозволяли умови проведення заняття та задум керівника заняття. Заняття з гуманітарної підготовки проводили тільки на початку нового періоду навчання для доведення завдань гуманітарної підготовки і переліку питань, обов'язкових для самостійного вивчення. Наприкінці періоду навчання проводили контрольне заняття зі знання питань для самостійного вивчення. На кожне практичне заняття складали методичну картку, в якій зазначали заходи зі складових гуманітарної підготовки. Згодом прийнято рішення про запровадження комплексної методичної картки з гуманітарної підготовки яка, на відміну від картки на заняття, містила ще й інформацію про осіб, що залучаються для реалізації складових гуманітарної підготовки.

Варто зазначити, що трансформація в національно-патріотичну підготовку – важливий крок, адже інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, євроатлантична інтеграція, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, поширення волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні та реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних

почуттів та нового ставлення до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Необхідно також ураховувати той факт, що підґрунтям національно-патріотичної підготовки є національно-патріотичне виховання в загальноосвітніх закладах, яке за своєю сутністю є стратегічним завданням, як формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Варто звернути увагу, що частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвинення бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби.

Отже, можна зробити висновок, що національно-патріотична підготовка повинна формувати в особового складу державницький світогляд і національну свідомість, які базуються на знанні військовослужбовцями історичних процесів національного державотворення, бойових традицій українських військових формувань та сучасної Національної гвардії України. Для цього необхідно переглянути діючу систему “гуманітарної підготовки”, звернути увагу на її зміст, принципи, на яких вона ґрунтується, форми заходів, в яких реалізується, методи, що застосовуються, та засоби, які використовуються для втілення її в життя. Адже національно-патріотична свідомість військовослужбовця є запорукою успішного виконання поставлених перед Національною гвардією України завдань.

Під час зміни назви з гуманітарної підготовки на національно-патріотичну варто звернути увагу на збереження всіх притаманних їй елементів, таких, як формування і розвиток у військовослужбовців відповідних світоглядних установок, ідейних переконань, патріотичних та морально-бойових якостей у поєднанні з викладанням та розглядом питань, обов’язкових для самостійного вивчення.

Висновки

Національно-патріотична підготовка на базі гуманітарної підготовки має величезний, перевірений роками досвід і має стати

інтегрованим елементом як на прикладі Збройних Сил України (окрема навчальна дисципліна), так і на сучасних поглядах її реалізації в Національній гвардії України.

Пропозиціями для поліпшення реалізації та дієвості національно-патріотичної підготовки варто вважати такі.

1. Основні питання, які відображують систему поглядів на змістовні й організаційні засади національно-патріотичної підготовки в НГУ, повинні бути закріплені на нормативно-правовому рівні.

2. У переліку питань для самостійного вивчення враховувати ювілейні дати воєнної історії України з такої тематики: воєнна справа давньої України (походи київських князів); українська воєнна історія в литовсько-польську добу (40-ві роки XIV ст. – 1648 р.) (історія козацького війська); воєнна історія років української національної революції та доби Гетьманщини (1648 р. – кінець XVIII ст.) (збройні формування українського війська XVIII ст.); воєнна історія України в роки російсько-австрійського панування (XVIII ст. – 1917 р.) (українські частини XIX – початку XX ст.); воєнна історія в роки національно-демократичної революції в Україні (1917–1921 рр.); розвиток воєнної справи на західноукраїнських землях (1921–1939 рр.) (Карпатська Січ та боротьба УПА); воєнна історія України в добу радянської влади (1921 – серпень 1991 р.); воєнна історія незалежної України та події АТО (ООС) тощо.

3. За переліком питань, обов’язкових для вивчення в системі національно-патріотичної підготовки, розробити посібники з наданням конкретних тем для різних категорій військовослужбовців. Також було б доцільним подавати цю інформацію на сайті НГУ (оскільки розміщували методичні розробки для проведення занять з гуманітарної підготовки на сайті газети “Ратник” в окремій рубриці “Джерело”). Передбачити можливість складання переліку нормативних посилань для пошуку зазначених вище питань у мережі Інтернет.

4. Внести зміни до нормативно-правових актів, що регламентують зміст та організацію національно-патріотичної підготовки, а саме: складову “психологічне моделювання” виключити зі змісту національно-патріотичної підготовки як елемент практичного застосування прийомів моделювання обставин чи окремих їх елементів, який повинен

організовуватися психологами, інструкторами, фахівцями з РХБЗ, інженерами тощо.

5. Під час оцінювання особового складу обов'язково враховувати участь найбільш активних військовослужбовців (службовців) у заходах національно-патріотичного характеру, таких, як видатні пам'ятні дати, вечори вшанування, агітаційні та профорієнтаційні заходи, концерти тощо.

6. Щорічно матеріально заохочувати особовий склад частин за підсумками національно-патріотичної підготовки з обов'язковим зазначенням “кращих” та “гірших” у наказі “Про стан національно-патріотичної підготовки в Національній гвардії України за рік та її організацію на наступний рік”.

7. Запровадити практику нагородження перехідною відзнакою (кубок, вимпел) кращих підрозділів за підсумками національно-патріотичної підготовки.

Перспективою подальших досліджень є пошук актуальних форм, методів та засобів, через які реалізується національно-патріотична підготовка, та оптимальний їх розподіл за різними категоріями особового складу Національної гвардії України.

Перелік джерел посилання

1. Про затвердження Інструкції з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних Силах України : наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 28 березня 2017 р. № 108. URL: <https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2018/07/Наказ-ГШ-№108-Інструкція-НПП.pdf> (дата звернення: 05.06.2021).

2. Шевчук Т. Гуманітарна підготовка в технічних ВНЗ України. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 1. С. 19–22.

3. Войдило Я. Гуманітарна підготовка інженерних кадрів: детермінанти інтенсифікації. *Політологічний вісник*. 2015. Вип. 79. С. 228–236.

4. Бесов Л. М. Гуманітарна складова підготовки кадрів у Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут”. *Вісник Національного технічного університету “ХПИ”. Історія науки і техніки*. 2013. № 48. С. 23–32.

5. Барановський В. Ф. Національно-патріотичне виховання військової інтелігенції у вищих навчальних закладах України. *Військова освіта*. 2013. № 1. С. 34–40.

6. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 “Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах” : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.07.2019 р. № 1038. Ст. 8.

7. Королюк А. В., Королюк О. В. Національно-патріотичне виховання як важлива складова національної безпеки. *Збірник наукових праць Військової академії (м. Одеса). Технічні науки*. Одеса : Військ. акад., 2015. Вип. 1. С. 155–158.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2021 р.

УДК 37.035.6:378

А. Е. Миршук, А. Г. Бухун

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВРЕМЕННОГО СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Проведено дослідження по изучению вопроса национально-патриотической подготовки в Национальной гвардии Украины. Проанализирован термин “гуманитарная подготовка”. Доказана необходимость изменения названия “гуманитарная подготовка” на “национально-патриотическую”. Исследованы теоретико-методологические основы становления и развития национально-патриотической подготовки в Украине. Обоснованы предложения для улучшения реализации и действенности национально-патриотической подготовки в Национальной гвардии Украины.

Ключевые слова: національно-патриотическая подготовка, гуманитарная подготовка, Национальная гвардия Украины, гибридная война.

UDC 37.035.6:378

O. Mirshuk, A. Bukhun

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF THE MODERN FORMATION AND DEVELOPMENT OF NATIONAL-PATRIOTIC TRAINING IN THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The article conducts research on the study of national-patriotic training in the National Guard of Ukraine. It is established that today's events clearly demonstrate the emergence of numerous crisis situations that threaten the national security of Ukraine. The hybrid war waged by the Russian Federation also includes elements of the information war, which affect the citizens of Ukraine and complicate the Joint Forces operation in certain districts of Donetsk and Luhansk regions. Therefore, the Armed Forces of Ukraine have introduced national-patriotic training.

It is noted that such changes do not apply to the National Guard of Ukraine. Soldiers of the National Guard of Ukraine are studying humanitarian training. It is determined that today the issue of changing the name of humanitarian training to national-patriotic is being resolved, as the content of national-patriotic training is aimed at forming the state worldview and national consciousness, which are based on military knowledge of historical processes of nation-building, military traditions of Ukrainian military formations and the modern National Guard of Ukraine, while humanitarian training was considered mostly as a subject of study.

The purpose of the article is to conduct a study to determine the theoretical and methodological foundations of modern formation and development of national-patriotic training in the National Guard of Ukraine, as well as to provide appropriate practical recommendations.

The article concludes that the transformation into national-patriotic training is an important step, because the integration processes taking place in Ukraine, Euro-Atlantic integration, the awakening of civic and social initiative, the emergence of various social movements, the spread of volunteerism overlaid with technological and communicative globalization, migration changes within society, identification and reidentification processes in the personal development of a Ukrainian, occur against the background of a surge of interest and expression of patriotic feelings and new attitudes to the history, culture, religion, traditions and customs of the Ukrainian people.

It is substantiated that when changing the name from humanitarian to national-patriotic training, it is necessary to pay attention to the preservation of all its inherent elements, such as the formation and development of relevant worldviews, ideological beliefs, patriotic and moral qualities combined with teaching and consideration of questions required for self-study. Proposals for improving the implementation and effectiveness of national-patriotic training in the National Guard of Ukraine are substantiated.

Keywords: national-patriotic training, humanitarian training, National Guard of Ukraine, hybrid war.

Міршук Олексій Євгенович – кандидат педагогічних наук, начальник кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0003-1871-5453>

Бухун Андрій Григорович – кандидат педагогічних наук, заступник начальника оперативного факультету з навчальної роботи – начальник навчальної частини Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-9665-1427>